

en *-cha*. Es devia haver propagat des de les guarnicions militars del Limes Rhenanus, Roine avall, fins al Lionès i el Delfinat. Altrament m'abstinc de reproduir detalls i discussions que hom trobarà fàcilment en el DCEC (DECH).

GAUNACA reproduceix un nom irani antic *gaunaka*, forma adjectiva derivada de l'avèstic *gaona-* 'pèl (d'animal)', 'color, mena, naturalesa d'una cosa', mot pertanyent a una arrel primària GEU-, general en indo-europeu: Walde-H., 585; Walde-P. I, 557; Pok., IEW, 20 397, cf. 393ss., i la restant bibliografia que esmento en el meu llibre.

DERIV.: *Garnatxada* «pena cirogrillorum, 2 drs. --- *garnatxada* pellium agnorum et aliorum, 1 dr.», ross., mj. S. XIII, «una pena de conil, un dr.; una *garnatxada* 15 de conils, 1 mor.» (RLR IV, 367; v, 85).

Garramanxa 'draps a manera de botins que es posen els pagesos sobre els turmells', Castelló de Farfanya, 'calçons' a Pego (Francesc B. Moll, AORBB II, 51; Krüger, VKR VIII, 315; Bruch, ZRPb. LI, 489-91) gc. 20 de Gers *garramachos*, roerg. *garrâmachos* «guètres»: sembla resultar d'un encreuament de *manxa* amb el fr. *gamache* «guètres», d'on l'al. *gamaschen* [1615], que Kluge-M. creu provinent de l'arabisme *gadamasi* (DCEC, GUADAMECI) (?); en català la *-n-* s'afegí 25 per propagació de nasal i influència de *manxa* (cf. també el tipus frprov., frcomt. i piem. *garanda* «guètre» (Hasselrot, VRom. VI, 183.4), que pogué entrar també en aquesta combinació, i el fr. *gambais* (cast. GAMBAJ, DCEC; veg. encara DCEC II, 668b25); *gramat-* 30 *ges* 'bocins de fang que es queden enganxats', comparats a uns botins superposats; d'on després *garramanxo* 'taca', 'gargot', tort., maestr., PnaCast. (AlcM).

GARNATXA II, 'mena de raïm, i el vi dolç que es 35 fa amb aquesta mena' de l'it. *vernaccia* id., probablement del nom del poble de Vernazza, situat en una comarca de Ligúria famosa pels seus vins. □ 1.ª doc.: c. 1385, Eiximenis.

«Mon beure, quant al vi blanc, és aquest: bec grec 40 d'estiu, e d'hivern cuit e moscatell, malvesia, tríbia, còrsec o Candia, o *vernaxa*; e a la fi clarea ab neules o piment, per tota la hivernada ---. Dels vins vermells de la terra no-n puc beure ---». *Terç del Crestià*, capítol 354 (NCl. VI, 52.6). «Fembra és animal imperfet ---. Bé és ver que en lur beura han gran abstinència mentre que hom ho veu; mas si-ls girats la esquena més que arena beuran: no pas ayga ne vinagra, mas bona *vernaxa*, si se-n pot trobar, malvesia, grec, suria e tot altre bon vin e ben flayrant, del qual han axí 50 clara conexensa com si tots temps havian --- fet mercaderia de aquell», BMetge (*Somni* III, NCl., 123. 20; Riq., 312.15). Boccaccio escrivia: «son certo che, s'io ti dicessi come ell'era solenne bevitrice e investigatrice del buono vino cotto, della *vernaccia* da Corniglio, del 55 greco, e di qualunque altro vino morbido e accostante, tu nol mi crederesti» (*Corbaccio*, Bari 1940, 227) i Narcís Franch traduí «bons vins: de cuyt e de *vernaxe* e de Cornelia e del grec ---» (BDLC XVII, 73).

Garnatxa designa sempre un vi dolç, de graduació 60

bastant elevada, i la mena de raïm amb què el fan, que en uns llocs és blanc i a d'altres negre: és un mot arrelat sobretot a la zona costera del Principat, des del Nord del P. Val. fins més enllà d'Albera; famoses especialment són les *garnatxes* de l'Empordà (*gornâçs*, 1913 ---) i del Rosselló. «S'obri l'axeta de la bóta, rajà furient y escumosa *garnatxa*», Riera i Bertran, c. 1870 (*Escenas*, 22). Vulgarment es diu també *granatxa* i fins *gronâçs* (que alguns fan masculí).¹ Avui el francès *grenache* és conegut també com un vi dels «Pyrénées-Or.». No és que no s'hagi explotat també en comarques occidentals (en particular a la zona vinatera de l'antic Castell del Remei, la *granâça* és una partida de les Penelles, 1964).² La forma *vernatxa* seguiria viva a Gadesa, segons el Tr. de Griera. En la grafia *-axa* per *-atxa* dels mss. de Metge i d'Eiximenis no es pot assegurar si hi ha un resultat de la provinença italiana o una mera imperfecció gràfica.

Vernaccia es troba no sols en Boccaccio sinó ja abans dins el S. XIV, en Dante i en Sacchetti. A penes cal explicar que el nostre *garnatxa/gran-* és degut a una interpretació popular com a derivat de *gra*. A França es troba també *garnache*, i ja en el S. XIII, però allà caigué en desús en el S. XVI, i es va tornar a pendre del català en el XIX (veg. AThomas, *Mélanges d'Et. Fr.*, 50-51; Sainéan, *Sources Indig.* II, 316; FEW IV, 421; DCEC II, 686-7). Del català l'ha pres el cast., on el DAut. el defineix «specie de uva roxa, tirando a morada, de la cual hacen un vino especial, a quien le dan el mismo nombre», però com que diu «en Aragón» no sabem si es tracta del castellà d'allà o de la «Corona de Aragón»; i si bé va usar-lo Cervantes en el *Lic. Vidriera* (*guarnacha*, CIC., 23) ho fa referint-se a un vi italià.

És clar que el país d'origen és Itàlia; però per creure que l'it. *vernaccia* ve de *vern*, variant d'*inverno*, com diuen aquells filòlegs, caldria una explicació semàntica (no bastaria allò que hem transcrit d'Eiximenis). És molt més convincent l'opinió de Migliorini i Angel. Prato (tan experts en etimologies post-toponímiques i post-onomàstiques), segons la qual prové aqueix nom del de *Vernazzo*, un dels cinc pobles de la famosíssima comarca vinícola de les Cinque Terre, prop de La Spezia. I ho confirma el fet que Boccaccio parlí de la *vernaccia da Corniglio* (variant *Cornelia* en el nostre Franch), com sigui que *Corniglia* justament és un poble agregat del municipi de Vernazza. Més bibliografia i algun detall secundari en el DCEC, l. c.

¹ «El terror de Manseserats és bo pel *gronâçs*», Terrats; «en el crest es fan *gronâçs* i macabeu», més aviat que moscat o malvasia, St. Hipòlit de la Salanca; «aquella terra és de *gronâçs*», Vingrau, 1960. ² «*Granatxa*: els grans petits», definició ambigua que Pinyas dona a Poboleda, *Butll. Club Pir. Terrassa* II, 156. Cf. GRA.

Garneçàs, resultant de la suma de *ganàs* amb un *grandegàs* derivat de *gra*.

Garnetjants, dos cops en un doc. mall. de 1535, sembla significar pròpiament els qui tiren contra un seu